

SƏNAYE MÜƏSSİSƏLƏRİNİN İDARƏ OLUNMASI

*Əliyeva Arzu Füzuli
Xəlilov Xəlil Ramiz oğlu
Mingəçevir Dövlət Universiteti, Azərbaycan*

Müasir şəraitdə iri müəssisələrin rəhbərliyində idarəetmə aparatı fəaliyyət göstərir, belə ki bu çoxlu sayda problemlərin həlli ilə bağlıdır. Bununla belə, problemlər çox müxtəlif və spesifik olduğundan bir adamın biliyi və təcrübəsi ixtisaslı təhlilin aparılması və cəlbədicə həllərin alınması üçün kifayət edici deyildir. Mürəkkəb münasibətlər sisteminin mövcudluğundan irəli gələrək, idarəetmə strukturu və onun ayrı-ayrı səviyyələri və bölmələri arasında idarəetmə səlahiyyətlərinin və məsuliyyətlərinin səmərəli bölüşdürülməsi məsələsi meydana çıxır. İlk növbədə qəbul edilmiş menecmentin səviyyələrini rəhbər tuturlar. Hal-hazırda menecmentin 3 səviyyəsini nəzərdən keçirirlər:

- 1) Birinci səviyyə menecerləri-bunlara sex bürosunun rəisi, qrup rəhbəri, usta, briqadır;
- 2) Orta səviyyə menecerləri – bunlara şöbə rəisi, sex rəisi, sex rəisinin müavini;
- 3) Yüksək səviyyəli menecerlər – idarə sədri, prezident, baş direktor, direktor, direktor müavinləri, baş mütəxəssis aid edilir.

İdarəetmənin bu və ya başqa səviyyəsində mərkəzləşdirilən səlahiyyətin və məsuliyyətin miqyası bir sıra amillərlə xarakterizə olunur. İlk növbədə bu amillər–həll edilən problemlərin mürəkkəbliyi, vacibliyi və müxtəlifliyidir. Menecmentin səviyyələrinə müvafiq olaraq səlahiyyətin, məsuliyyətin və vəzifənin bölüşdürülməsi üçün bu müddəaları göstərmək olar:

Yüksək səviyyə menecerləri; məqsədi təyin edir, strateji məhsulları bölüşdürür, təşkilati strukturu formalaşdırır, mənfəəti idarə edir.

Orta səviyyə menecerləri: tapşırıq verir, planlaşdırır, qərar qəbul edir, kadrları seçir, işə nəzarət və onu əlaqələndirir, əməkdaşların işində sərbəstliyi dəstəkləyir.

Birinci səviyyə menecerləri: özünün səlahiyyəti çərçivəsində müstəqil qərar qəbul edir, üst səviyyəli işləri rəhbərliyə məruzə edir, öz fəaliyyətini başqa əməkdaşlarla əlaqələndirir və s.

Artıq bir əsrdən çoxdur ki, menecer müəssisənin idarə edilməsində mərkəzi fiquraya çevrilib. O, öz fəaliyyət sferasına aid olan məsələlərdə qərarlar qəbul etmək üçün real hakimiyyət verilmiş vəzifəli şəxs kimi fəaliyyət göstərir. Qarşıya qoyulan vəzifələri yerinə yetirmək üçün ona lazımı hüquqlar verilmişdir və onların düzgün yerinə yetirilməsi üçün o yuxarı kollektivlər və rəhbərlər qarşısında məsuliyyət daşıyır. Rəhbərin sərəncamında zəruri miqdarda material ehtiyatları olur. İcra fəaliyyətini yerinə yetirmək üçün isə ona tələb olunan miqdarda işçilər verilir.

Menecer sənayecə inkişaf etmiş ölkələrin idarəetmə sistemində böyük status və əsas yer almışdır. Bizdə isə bu mütəxəssis idarəetmə aparatında hələ öz yerini kifayət qədər tapmamışdır. Buna görə də bir qrup mütəxəssislər meneceri müəssisənin birinci rəhbər-inə bərabər tuturlar. Digərləri isə onu məhsul idarəetmə işçisi kimi müəyyənləşdirirlər.

İnkişaf etmiş bazar iqtisadiyyatı şəraitində menecerin başlıca rolu hər şeydən

əvvəl strateji planlaşdırmadır. Menecer müxtəlif məqsədli proqramların işlənilib hazırlanmasına rəhbərlik etməli, müxtəlif növ əmtəələr buraxılışının perspektivlərini nəzərdə tutmalı və onların həyat təşkilini qabaqcadan görməyi bacarmalıdır. Menecer iqtisadiyyatın idarə edilməsi sahəsində hüquqi və digər məsələlərdə səriştəli olmağı nəzərdə tutan mütəxəssisdır. Hər şeydən əvvəl istehsal-bazar sferasında menecer, uyğun məqsədli və özünə məxsus funksiyalı, vəzifəsi olan rəhbərdir.

Menecer – sahibkar tərəfindən təyin edilmiş və istehsalın idarə edilməsini təşkil edən yüksək ixtisaslı mütəxəssisdır. Onun əsas vəzifəsi ondan ibarətdir ki, işi başqalarının köməyi ilə yerinə yetirsin. Onun işi müştərilərə keyfiyyətli xidmət və onların əhval – ruhiyyəsini yüksəltməkdir. Onun üçün vacib olan işlərin vaxtında və yaxşı yerinə yetirilməsidir.

Ədəbiyyat:

1. Hüseynov T.Ə. “Müəssisənin iqtisadiyyatı” : Dərslük. Bakı-2005
2. Hüseynov T.Ə. “Firmanın iqtisadiyyatı” :Dərslük. Bakı-2009
3. Müəssisələr haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 1996.

AZƏRBAYCANDA QADIN SAHİBKARLIĞININ İNKİŞAFI İSTİQAMƏTLƏRİ

*Abdullayev Əlirza Aqil oğlu
Məmmədov Saqib Yaşar oğlu,
“Sənayenin təşkili və idarəetmə” kafedrasının müəllimi
Mingəçevir Dövlət Universiteti, Azərbaycan*

Sahibkar “yenilik” və “yaradıcılıq” anlayışlarını özündə birləşdirən şəxsdir. Sahibkarlıq maliyyə, fiziki və sosial riskləri olan kifayət qədər səy və vaxt sərf edərək yeni dəyər yaratmaqdır. Bu fəaliyyət növündə qadınların aktivliyi artan dinamika ilə inkişaf edir. Qadınların iqtisadiyyatda rolunun artırılması həm də BMT-nin Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin 17 hədəfindən biridir.

2022-ci ilin 1 yanvar tarixinə ölkəmizdə hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq üçün qeydiyyatdan keçmiş sahibkarların 21,4%-ni qadınlar təşkil edib. Sahibkar qadınların 30,5%-i Bakıda, 10,1%-i Lənkəran-Astara, 8,8%-i Qazax-Tovuz, qalanları isə digər iqtisadi rayonlarda qeydiyyatdan keçib. Qadın sahibkarların əsas hissəsi xidmət (52,4%), kənd təsərrüfatı (24%) və digər sahələrdə fəaliyyət göstərirlər.

Qadınların özünüməşğulluğa və sahibkarlıq fəaliyyətinə təşviqi, qadın sahibkarlığının inkişafına dəstək göstərilməsi Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyinin (KOBİA) fəaliyyətində prioritet istiqamətlərdəndir. Qadınlar biznes fəaliyyətinə başlamaq və sahibkarlıq fəaliyyətini genişləndirmək üçün Agentliyin təlim, məsləhət, beynəlxalq ixtisasartırma, maliyyə resurslarına və satış bazarlarına çıxış, qrant, sərəgilərdə iştirak, “kobmarket.az” ticarət portalı, daxili bazar araşdırması, “Startap” şəhadətnaməsi və s. dəstək və xidmətlərindən yararlanırlar. KOBİA tərəfindən 2021-ci ildə və cari ilin yanvar-fevral aylarında 30-a yaxın qadın sahibkarın ölkəmizdə və xaricdə keçirilmiş sərəgilərdə iştirakı dəstəklənmişdir. 2021-